

УВИЈЕК НОВО „РАСЦВЕТАВАЊЕ МЕТАФОРА“

Миљко Шиндић, критичар поезије

На почетку новог миленијума поезија се повлачи на све ужу маргину читалачког интересовања. И док је некад имала снагу генератора друштвених промјена („Марсељеза је срушила Бастиљу“), индустријска ера је миноризирала њен значај, преусмјерила на споредни колосијек којим пролазе тек ријетки и случајни возови.

Размах електронике и информатике, кибернетички и компјутерски „дизајн“ савременог свијета утицао је на духовно осиромашење људскости све усамљенијег појединца клониране свијести и роботизираних реакција. Поезија која захтијева велику душу и еруптивну снагу осјећања као да је изгубила битку са временом, али није изгубила свој смисао или, како би рекао М. Пантић, вриједност компезационог фактора „наше космичке неостварености“. У неповољним условима развоја она је почела да тражи незапосједнуте просторе чија је атмосфера сачувала још довољно кисеоника за дисање.

Са глобалног духовног хоризонта ишчезли су ствараоци моћног дара и покретачке енергије. Неријетко сводива на странице интимног дневника или загонетни кључ властите егзистенцијалне браве она је данас све мање у стању да успостави контакт са читаоцима изједначујући се ако не са терапеутским средством лијечења хроничне трауматизације и усамљености савременог

појединца а оно са нисконапонским одашиљачем шифраних лирских порука слабе читљивости и стишаног звука. Већа или мања херметичност, нечуј и помјерање интересног поља према просторима неизрецивог још су један отежавајући разлог који модерну поезију све више удаљава од десензибилираног појединца глувог за њене изазове кога не би могли да покрену ни децибели Антићевог „концерта за 1001 бубањ“. Али, док савремени пјесник све рјеђе остварује креативни сусрет са имагинарним читаоцима, критичару тих истих пјесмотвора ово полази још теже јер критика не апелује само на емоцију, спонтаност и интензитет доживљавања него и интелект, свјесни вољни напор да се ирационални (подсвјесни, неизрециви) импулс подигне на ниво разумске спознаје и вредносног суда. Критичар је најприје Бартов „вертикални читалац“, па затим тумач, интерпретатор, најзад „дописивач“ који, мисли Умберт Еко, исписује другу половину текста који, као невидљиви дио дуге, са оним обухвативим погледу образује потпуни круг као симбол геометријског савршенства и мисаоне потпуности.

Миљко Шиндић у свом критичком опредјелењу није имао лутања. Њега су одувјек, и више од свега, заокупљала тиха мора језика у којима је уроњена „тамна енигма света“. Прву књигу: „Говор поезије“ објавила му је крушевачка „Багдала“ 1969. Од тада, као теоретичар књижевности, критичар, есејиста, антологичар или рецензент, он се није удаљавао од поезије потврђујући њену неприкосновеност и у насловима књига које су се годинама умножавале („Поетика Мака Диздара“, „Рецепција лирике Момчила Настасијевића“, „Лирика деветорице“, „Поезија 25“ итд.), умногостручавале персективу приступа варијантно разграничавајући технику и технологију „камелеонског говора“ поезије.

Шиндића поезија привлачи, прије свега, као умјетност која је по његовом суду, !изгубила првенство у људским стварима!, али је ипак једина у стању „да оствари човека“. Сведен на разломак све скромнијег значења и вриједности он се још само језиком може приближити својој првотној цјеловитости, потенцијалима људскости и вишим нивоима егзистенције. У том смислу поезија се утапа у метафизику, говор ишчежава у шапат и тишину, извјност расплињује у слутњу.

Шиндић је критичар „гипке умности“, велике начитаности и изоштреног сензибилитета. Егерић је бавећи се деценијама истим незахвалним послом оцјене и процјене умјетничких домета конкретних литерарних остварења исправно закључио да се интелектуални капацитет и интерпретативни валер критичара најбоље открива у његовом избору, тачкама интересних згушњавања, дјелима и писцима преко којих остварује властиту стваралачку аутентичност. Без обзира што се на Шиндићевом попису налази неупоредиво импозантнији број имена, не можемо се отргнути увјерењу да Настасијевић, Диздар и Студен представљају темељне оријентире, свјетлости духовног хоризонта које откривају дубински рељеф ријечи и ствари. Очито је да Шиндић воли уплетена и густа лирска ткања, полифонију гласова ишчезлих стољећа сиснутих чврстим чворовима гномичког исказа који обуздава ковитлац разносмјерних енергија памћења и заборављања.

Звук фулле Настасијевићева стиха, спајајући „предметну и метафизичку стварност“, у својој „унутрашњој распеваности“ повезао је „материнску мелодију“ народне лирике с ритмовима средњовјековног и модерног пјесништва, „језик векова“ и савремени израз, најзад древно искуство и сасвим индивидуализирани лични однос стварности и стварања. За Настасијевића битна је

бујна необухвативост и неухвативост, расипна шкртост, звук и најемост, тамнило и сјај, амфиболични сусрет мистичног и поетског.

Диздарева пезија изречена је окамењеним језиком „Спавача“ који су своју животну негдашњост замијенили вјечношћу. Ишчупана из шутње, из сувих корита говора, Диздарева ријеч је транскрипција порука оног и оног свијета, материјални одраз виших суштина постојања.

Студен, пак, својом усмјереношћу према малим формама, сав се проналази у крхотинама и прашини ријечи, сличан каменоресцу који не одбацује ни најситније комадиће материјала. Јер, Студенов стих не подразумијева само присутни облик, опипљив траг длијета него и невидљиви замах руке, оно јединство које обухвата скакачев лет и отиска његовог стопала у пијеску.

За ову тројицу пјесника ријеч је интеграл умјетничке и људске остварености. Густа метафоричност, елиптичност и гномичка конзистенција исказа неријетко затамњују смисао. Шиндића привлачи тамност јер зна да су негдје у њој скривена зрнца свјетлости, да текст, како је формулисао Ролан Барт, „никада није потпуно без значења нити је увијек потпуно јасан“. Критичара очарава „сликовна маглина“ лирског платна, његово притајено искрење које „дјелује на чула дубље но прецизност видљивог“. Искра која бљеска из дубине непрозирне твари открива њен микрорелеф, музику атома, магични рефлекс слутње. Подстакнут том искром Шиндић се надноси над пјесму усредсређен не само на стих, ријеч, глас, него и шутњу, паузу, неговор, мук, простор неуспостављеног односа значења и сугестије, интензитета и празнине. Некада сав улази у те међућелијске празнине у којима се, посредно, одражава микроциркулација смисаоних токова, њихов дубоки и тамни ритам. Зато Шиндићев текст дјелује успорено,

пејзаж доживљаја дуго титра на хоризонту радозналости, фокусирају се и зумирају детаљи, смјењују углови и нијансе у неухватљивом тоталу цјелине.

У монографији о рецепцији поезије Момчила Настасијевича, нпр. десетине страница дјелују као непрегледно радилиште, тле са којег се, систематски, слој по слој, скидају тоне земље и јаловине да би се допрло до чисте рудне жиле. У ствари, Шиндић теоријским разматрањима, асоцијацијама, претпоставкама, њиховим негирањем или доказивањем, релативизацијом познатог и потврђеног и фаворизирањем неодрживог или случајног припрема терен за интерпретативну процедуру сондирања и микроанализу прикупљеног материјала. Између његовог заустављања и неизвјесности сљедећег корака и Глушчевићевог циљаног жустрог сурвавања у језгро проблема (нпр. приликом тумачења Настасијевићевић „Речи у камену“, тексту који писац ових редова видно истиче у све обимнијој литератури о аутору „Глухоте“ и „Бдења“) није толика разлика у интелектуалној диоптрији, искуству, сензибилитету и претходним читалачким акумулацијама колико у енергији истраживачког предзнака, темпераменту и кохезији ријечи и смисла.

Ричард Хатер Фогл је пишући о Шелијевој „Оди западном вјетру“ истицао да је потпуно „објашњење“ неухватљиве суштине поезије немогуће ако израз аналитичког приближавања није „отворено метафоричан“. Ту се већ сусрећемо са Бартовим „расцветавањем метафора“, својеврсним „натпјевавањем“ у којем пјесник и критичар, прије успостављања рефлексивног односа према извору поетског зрачења, наступају са идентичне равни заинтересованог читаоца. Говорење о поезији подсјећа на површинско праћње понорнице. Зато оно (то говорење), испуњено антиномијама, аналогијама, дилемама,

асоцијативним одјекивањима и само постаје, на својеврстан начин, поетично.

Када пише покренут истинским енергијама инспирације, Шиндић је прави пјесник. Познаваоци његовог начина писања и мишљења лако препознају странице заноса или замора, одсутности и инерције. Јер, на срећу или несрећу, аутор „Критике“ је на старту био већ потпуно изграђен, оформљен креативни индивидуалитет, човјек, како би Исидора рекла, „ретке духовне грађе“ што је њему, али и нама, ускратило задовољство праћења његове интелектуалне и емоционалне еволуције, унапређења, или бар измјене технике и технологије критичког рашчитавања пјесничке литерарне умјетнине. Међу корицама „Књижевне критике“ сабрани су текстови настали у рапону од преко три деценије. Па ипак, чини се да су они исписани у малом обухвату година, верификовани печатом идентичног стваралачког искуства. Шиндић у свему показује потпуну досљедност која се може назвати и неки другим именом.

Данас је Миљко Шиндић, свакако, један од најбољих интерпретатора модерне поезије на просторима РС. Његови текстови дјелују врло сугестивно. Чак и ако се у понуђеном закључку не сложимо с њим (*variatio delectat*), његова критика има снагу подстицајних аргумената за поновна читања која, како рече Цветан Тодоров, „никада нису иста“.

Зорица ТУРЈАЧАНИН